

БЕЗБЕДНОСТ

ТЕОРИЈСКО СТРУЧНИ ЧАСОПИС

МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UDK 343+351.74./75(05)
YU ISSN 0409-2953

БЕОГРАД
Година LXI

2
2019

„БЕЗБЕДНОСТ“

Часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије

УРЕДНИШТВО

Проф. др Бобан Милојковић, редовни професор Криминалистичко-полицијског универзитета,
Проф. др Миљивој Донсај, редовни професор Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду,
Проф. др Драгана Коларић, редовни професор Криминалистичко-полицијског универзитета,
Проф. др Тијана Шурлан, судија Уставног суда Републике Србије,
Проф. др Бојан Милисављевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду,
Доц. др Миле Шикман, начелник Управе за полицијско образовање, Министарства унутрашњих послова Републике Српске,
Проф. др Младен Милошевић, ванредни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду,
Доц. др Александар Ђорђевић, помоћник команданта жандармерије, Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Доц. др Божидар Оташевић, Криминалистичко-полицијски универзитет,
Доц. др Синиша Достих, Управа граничне полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Жељко Нинчић, начелник Одељења за оперативну полицијске вештине и опремање полиције, Управа полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Владимир Урошевић, послови сузбијања електронског криминала у Служби за борбу против организованог криминала, Управа криминалистичке полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Наташа Радосављевић-Стевановић, начелник Одељења за физичко-хемијска и токсиколошка вештачења, Национални центар за криминалистичку форензику, Управа криминалистичке полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Доц. др Владимир Шебек, шеф Одсека за борбу против корупције, Управе криминалистичке полиције, Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Главни и одговорни уредник
Доц. др Божидар Оташевић

УРЕДНИК

Јасмина Владисављевић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Јасмина Милетић

ЛЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Весна Анђелић-Николенцић

АДРЕСА УРЕДНИШТВА:

Булевар Зорана Ђинђића 104
011/3148-734, 3148-739,
e-mail: upobr@mup.gov.rs

ЧАСОПИС ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТА ГОДИШЊЕ

(тираж: 800 примерака)

ШТАМПА: Комазец,
Краља Петра I, 66, Инђија

PDF верзија часописа доступна је на адреси:

<http://www.mup.gov.rs/публикације>,

и архивабројева од 2000. до 2015. године доступна је на адреси:

<http://prezentacije.mup.gov.rs/upravzaobrazovanje/bezbednost.html>

САДРЖАЈ

Дијана ПЕТРОВИЋ 5 ШЕСТА ДЕЦЕНИЈА ЧАСОПИСА „БЕЗБЕДНОСТ“

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Бојан МИЛИСАВЉЕВИЋ 12 МЕСТО И УЛОГА ВОЈНИХ АТАШЕА У ПОЗИТИВНОМ ДИПЛОМАТСКОМ ПРАВУ
- Филип КУКИЋ 28 СТРАТЕШКИ ПРИСТУП УНАПРЕЂЕЊУ ФИЗИЧКЕ ПРИПРЕМЉЕНОСТИ
Александар ЧВОРОВИЋ КОЈА ЈЕ У СКЛАДУ СА СТАНДАРДОМ ЗА ДОБРО ЗДРАВЉЕ ПОЛИЦАЈАЦА: ОСМОНЕДЕЉНА ИНТЕРВЕНЦИЈА – ПИЛОТ СТУДИЈА
- Проф. др Оливер ЛАЈИЋ 46 ДРОГЕ ЗА СИЛОВАЊЕ – ПОЈЕДИНИ КРИМИНАЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ,
Проф. др Валентина БАИЋ ИНФОРМИСАНОСТ И СТАВОВИ МЛАДИХ
Милан Ољача

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Младен МИЛОШЕВИЋ 68 СПЕЦИФИЧНОСТИ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА ПРЕВАРЕ УЗ
Проф. др Ненад ПУТНИК КОРИШЋЕЊЕ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА
- Проф. др Дарко МАРИНКОВИЋ 89 СТРУКТУРА И ДИНАМИКА ИЛЕГАЛНИХ ТРЖИШТА
Проф. др Ненад МИЛИЋ У СПЕКТРУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА
- Др Жељко НИНЧИЋ 111 КРИМИНАЛИСТИЧКА КОНТРОЛА У ФУНКЦИЈИ
СУПРОТСТАВЉАЊА КРИМИНАЛИТЕТУ
- Спасоје ВУЛЕВИЋ 134 АМОК СИТУАЦИЈЕ И НАПАДИ „АКТИВНОГ СТРЕЛЦА“
КАО ОБЛИК УГРОЖАВАЊА БЕЗБЕДНОСТИ
- Проф. др Светлана РИСТОВИЋ 153 СРПСКА ПОЛИЦИЈА И МЕЂУНАРОДНА ПОЛИЦИЈСКА САРАДЊА
– ОД ПОЧЕТАКА ДО ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА
- Душан СТАНКОВИЋ 176 ПРОЦЕС ЛИЦЕНЦИРАЊА СЛУЖБЕНИКА ПРИВАТНОГ
ОБЕЗБЕЂЕЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
- 196 УПУТСТВО САРАДНИЦИМА ЗА ПРИПРЕМУ РАДОВА

CONTENTS

Dijana PETROVIĆ 5 SIXTH DECADE OF SECURITY MAGAZINE

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS

- Prof. Bojan MILISAVLJEVIĆ, PhD 12 PLACE AND ROLE OF MILITARY ATTACHES IN POSITIVE DIPLOMATIC LAW
- Filip KUKIĆ 28 THE STRATEGIC APPROACH TO AN IMPROVEMENT OF HEALTH-RELATED PHYSICAL FITNESS OF POLICE OFFICERS: AN 8-WEEK EXERCISE INTERVENTION – PILOT STUDY
- Aleksandar ČVOROVIĆ
- Prof. Oliver LAJIĆ, PhD 46 RAPE DRUGS - CERTAIN ASPECTS REGARDING CRIME INVESTIGATION, AWARENESS AND ATTITUDES OF THE YOUNG
- Prof. Valentina BAIĆ, PhD
- Milan Oljača

REVIEW PAPERS

- Prof. Mladen MILOŠEVIĆ, PhD 68 THE SPECIFIC FEATURES OF PERPETRATION OF THE CRIMINAL OFFENCE OF FRAUD USING INFORMATION-COMMUNICATION TECHNOLOGIES
- Prof. Nenad PUTNIK, PhD
- Prof. Darko MARINKOVIĆ, PhD 89 STRUCTURE AND DYNAMICS OF ILLEGAL MARKETS WITHIN THE SPECTRUM OF ORGANIZED CRIME
- Prof. Nenad MILIĆ, PhD
- Željko NINČIĆ, PhD 111 CRIMINALISTIC CONTROL IN THE FUNCTION OF OPPOSING CRIMINALITY
- Spasoje VULEVIĆ 134 AMOK OR ACTIVE SHOOTER'S ATTACKS AS A FORM OF SECURITY THREAT
- Prof. Svetlana RISTOVIĆ, PhD 153 SERBIAN POLICE AND INTERNATIONAL POLICE COOPERATION FROM THE BEGINNING TO EUROPEAN INTEGRATION
- Dušan STANKOVIĆ 176 LICENSING PROCESS OF PRIVATE SECURITY OFFICERS IN THE REPUBLIC OF SERBIA
- 196 INSTRUCTION FOR THE ASSOCIATES ABOUT EDITING THE MANUSCRIPTS

Проф. др Оливер ЛАЈИЋ*

Проф. др Валентина БАИЋ**

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

Милан Ољача***

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

ДОИ: 10.5937/bezbednost1902046L

УДК: 343.575:001.89.5

Оригинални научни рад

Примљен: 7. 5. 2019. године

Датум прихватања: 4. 6. 2019. године

Дроге за силовање – поједини криминалистички аспекти, информисаност и ставови младих¹

Анстракт: Силовање је одувек привлачило пажњу опште и стручне јавности, у првом реду због чињенице да представља најгрубљи вид напада на сексуални интегритет појединца, уз честу употребу насиља високог интензитета. Међутим, у савремено доба, општи техничко-технолошки као и фармаколошки напредак довели су до тога да физичко насиље може бити искључено у значајном броју извршених силовања, при чему се отпор жртве унапред спречава хемијским супстанцама сензорних својстава погодних за примену без знања жртве. Штавише, те супстанце стварају амнезију код жртава, тако да по правилу изостају и пријављивање дела и даље мере према учиниоцима, што овакав начин криминалног деловања чини још опаснијим. У том светлу, након кратког прегледа својстава тих супстанци и неколико релевантних кривичноправних и криминалистичких напомена, аутори износе резултате истраживања везаног за упознатост младих, као најугроженијег дела популације, са постојањем тзв. дро-

---

* oliver.lajic@kpu.edu.rs

** valentina.baic@kpu.edu.rs

*** milanoljaca@ff.uns.ac.rs

¹ Рад је резултат рада на пројекту „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“, који под покровитељством Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179045) реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011–2019).

га за силовање, њиховим изгледом и својствима, евентуалним искуствима и начинима одбране од потенцијалних напасника. У истраживању спроведеном током 2018. године на узорку од преко 200 испитаника анализирани су релевантни ставови студената медицинског и филозофског факултета Универзитета у Новом Саду и Криминалистичко-полицијског универзитета у Београду. Резултати истраживања говоре о начелној упознатости с овим феноменом, уз слабије познавање детаља и значајна одступања у датим одговорима на поједина питања с обзиром на припадност студената одговарајућем факултету, односно универзитету.

Кључне речи: *дроге за силовање, ставови младих, рохипнол, ГХБ, кетамин.*

Увод

Задовољавање човековог полног нагона већ вековима уназад није инстинктивно и заснива се на обрасцима учења и прихватања формираних, друштвено прихватљивих модела (Маринковић, Лајић, 2016: 88). С друге стране, сексуална делинквенција је комплексна појава која у сексуалном односу превазилази оквири природности и добровољности партнера, а чија суштина произлази из посебног понашања учиниоца деликта и односа према жртви (Бошковић, 2007: 417). Сексуално насиље, упркос номинално малом учешћу у структури општег криминала², одувек је побуђивало изузетну пажњу јавности. Управо примена агресије и насиља повезаних са нарушавањем сексуалне интиме чине да им се посвећује велика пажња у општој и стручној јавности (Фејеш, Лајић, 2014: 59). Из перспективе жртве, силовање је изузетно трауматично и понижавајуће искуство, праћено телесним повредама, претњом по живот, нарушавањем здравља, преношењем полних и других заразних болести, а у неким случајевима и смрћу жртве (Маринковић, Лајић, 2016: 89). Данас, због супстанци о којима се говори у овом раду, готово свако, упркос одсуству било каквог

² Према подацима Републичког завода за статистику, број пријављених пунолетних лица за кривично дело силовања у Републици Србији већ деценију уназад се стабилизовао на 0,1% од укупног броја лица пријављених током једне године. <http://data.stat.gov.rs/Home/Result/140203?languageCode=sr-Cyrl#>, доступан 9. 11. 2018.

доприноса властитој виктимизацији, може постати жртва сексуалног насиља.

У колоквијалном значењу силовањем се означава полно општење над лицем употребом насиља или злоупотребом овлашћења, односно над лицем које није у стању да пружи правно релевантан пристанак за сексуални однос. Заштита полне слободе и сексуалног интегритета у сваком савременом друштву почива на моралним основама, односно схватању друштвено прихватљивог, али се сасвим оправдано протеже и кроз сферу кривичноправног система. Наиме, уколико се полно општење или друге полне радње заснивају на принципима добровољности и сагласности воља релевантних субјеката у правном смислу, њихово понашање неће бити интересантно с кривичноправног гледишта. Супротно, уколико се задовољавање полног нагона или друге радње у том контексту врше вољом само једног (или више учесника с једне стране), без пристанка пасивног субјекта, односно на начин који вређа интересе малолетника, такво понашање улази у подручје кривичноправне заштите, одређено кроз кривично дело силовања³ односно друга кривична дела из области заштите полних слобода.⁴

---

³ У Републици Србији кривично дело силовања одређено је у члану 178 КЗ РС (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016), као принуда другог на обљубу или са њом изједначен чин употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица. Такође, у оквиру истог члана предвиђени су и тежи облици (наступање тешке телесне повреде током силовања, вршење дела од стране више лица, или на нарочито свиреп и понижавајући начин, вршење дела према малолетнику или уколико је дело имало за последицу трудноћу, као и најтежи облици, који се састоје у вршењу дела над дететом или уколико током силовања дође до смрти лица), односно привилеговани облик (уколико је дело учињено претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом).

⁴ У питању су кривична дела: обљуба над немоћним лицем (члан 179 КЗ), обљуба са дететом (члан 180 КЗ), обљуба злоупотребом положаја (члан 181 КЗ), недозвољене полне радње (члан 182 КЗ), полно узнемиравање (члан 182а КЗ), подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183 КЗ), посредовање у вршењу проституције (члан 184 КЗ), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185 КЗ), навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а) и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким сред-

Један од основних проблема који се вежу за сексуално насиље јесте постављање јасне границе између добровољног сексуалног акта и оног који се врши употребом принуде (Стојановић, 2016: 2), што је дилема која има значајне правне и криминалистичке реперкусије. Добровољност полног акта, односно примену силе у циљу полног општења треба посматрати у склопу конкретних околности сваког појединачног случаја. Наиме, дилема око (не)добровољности сексуалног акта по правилу неће постојати уколико се ради о изненадном нападу на жртву од стране потпуно непознатог лица на неком јавном простору. Такав сценарио, према криминалистичкој литератури, указује на велику вероватноћу да је учинилац вишеструки силоватељ који понавља (или ће тек понављати) вршење кривичног дела (Маринковић, Лајић, 2016: 92). Рецидивизам се отуда и помиње као једна од карактеристика сексуалног насиља (в. Бошковић, 2007: 418), која се не може ограничити само на дела са непознатим учиниоцем.

Тако, позивајући се на истраживања других аутора, Маринковић наводи да силовање међу познатим особама (партнерима, укућанима, особама у вези или љубавницима) чини 66–76% од укупног броја сексуалних деликата, што наводи на закључак да, што је ближа веза између жртве и извршиоца, то се злочин ређе пријављује (Маринковић, 2012: 59–60). У таквим се околностима врло често, због немогућности жртве да промени животне или друге околности, понављају обрасци у којима она трпи сексуално насиље, те се рецидивизам може сматрати генералном карактеристиком сексуалних деликата. Ову тврдњу поткрепљује податак из Националне студије о општим обележјима сексуалног понашања међу адолесцентима, према којој је чак 5% жена пријавило да је током живота било силовано или приморано на сексуални однос са сталним партнером (Станковић и сар., 2009: 414). Према другим, иностраним истраживањима јавног мњења, сексуално насиље је још учесталије и чак 20% одраслих жена из шест европских држава пријавило је да је током живота доживело неки облик сексуалног насиља, при чему је стопа пријављених дела на ниском нивоу (Olszewski, 2009: 39). Поред рецидивизма, многи силоватељи по-

---

ствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б КЗ).

седују и претходну историју насилничког понашања (Баић, Колачевић, Ранковић, 2018: 10).

Уско везана за питање добровољности сексуалног акта јесте и употреба хемијских материја којима се утиче на вољу пасивног субјекта. Силовање под дејством психоактивних супстанци, односно силовање олакшано психоактивним супстанцама (енгл. *drug-facilitated sexual assault*), односи се на случајеве сексуалног напастовања које је омогућено давањем одређених хемијских супстанци жртви, без њеног знања, како би се она учинила неспособном за одбрану (Маринковић, Лајић, 2016: 98). Према Алемпијевићу, било која супстанца која после уношења у организам снижава праг сексуалне инхибиције и повећава могућност невољног полног општења, као што су, на пример, алкохол, марихуана, различити лекови из групе бензодиазепина, кокаин, хероин и амфетамини, може се сматрати потенцијалним средством за олакшавање насилног полног општења (Алемпијевић и сар., 2007: 241). У складу са изнетим су и ставови који се изражавају у кривичноправној теорији, где не постоји спор око питања мањивости воље пасивног субјекта у случајевима употребе супстанци за олакшавање вршења силовања. Наиме, сила која се помиње као конститутивни елемент силовања и код овог кривичног дела обухвата и употребу омамљујућих средстава, под условом да је учинилац дао таква средства жртви без њеног пристанка, тј. принудом, преваром и сл. (Стојановић, 2007: 440).

Као најчешће помињане супстанце које се користе за олакшавање вршења силовања могу се издвојити флунитразепам (фармацеутски назив рохипнол), гама-хидроксибутират (ГХБ) и кетамин. Флунитразепам припада групи бензодиазепина и уопштено гледано изазива психомоторну депресију, праћену амнезијом и сном (Алемпијевић и сар., 2007: 240). ГХБ је такође депресор централног нервног система и изазива амнезију. Обе супстанце су доступне у формама које су без мириса, боје и укуса (National Institute on Drug Abuse, 2014: 1). Кетамин припада групи анестетика и аналгетика, без укуса је и мириса, а примењује се у људској и ветеринарској медицини. Изазива поспаност и губитак памћења, док при вишим дозама може изазвати и халуцинације, поремећај слуха и вида, губитак самоконтроле итд. Поменуте сензорне карактеристике тих супстанци, као и чињеница да се лако растварају у

течностама, чине их подобним за лаку злоупотребу према потенцијалним жртвама сексуалног насиља. Штавише, амнезија доноси додатну корист за силоватеље, јер уз олакшано савлађивање отпора по правилу изостаје и *post festum* реакција, односно пријављивање кривичног дела и кривични прогон учиниоца, што додатно доприноси ионако високој тамној бројци код ових деликата.

У претходних двадесетак година у научној литератури дошло је до значајног пораста интересовања за употребу дроге са циљем онеспособљавања отпора жртве у сврху сексуалног напада. Тако, почетком овог миленијума у студији објављеној у Аустралији изнети су подаци према којима силовање учињено током сасанка (енгл. *Date Rape*) чини 16,6% од свих пријављених силовања у претходних годину дана или чак 27,8% уколико се учешће таквих дела у укупном броју силовања посматра у периоду од претходних двадесет година (Russo, 2000: 2). Ради се о заиста великом учешћу, при чему се чини да никада није било лакше извршити ову врсту деликата. Психоактивна супстанца која је у Европи и другде уобичајена и традиционално повезана са сексуалним опортунизмом јесте алкохол, али нарастајуће тржиште рекреативне употребе дроге нуди нови начин за онеспособљавање жртве, који може бити бржи и јефтинији и од алкохола (Olszewski, 2009: 40).

Према подацима које износи Алемпијевић са сарадницима, позивајући се на истраживања више аутора, алкохол је утврђен као једина супстанца у организму код 37–69% жртава насилног полног општења, док је учесталост присуства дрога за силовање на нивоу од мање од 1% па до 25% пријављених силовања, зависно од државе и врсте истраживања (Алемпијевић и сар., 2007: 241). Извесно је да се ради о појави која завређује пажњу, чак и када се прихвати податак да је само 1% сексуалног насиља реализовано употребом дрога за силовање. Посебно светло на ову појаву баца чињеница да се у недавном истраживању о знањима, искуствима и ставовима студената различитих факултета једног универзитета у држави из окружења велики број студената правног факултета сложио са тврдњом да је свака особа способна одбити сексуални однос, без обзира је ли у том тренутку под утицајем дроге или алкохола (Slavikovski, 2018: 31).

Забрињава околност да се ради о будућим професионалцима који ће радити у полицији, тужилаштву и судству, а који већ имају стереотипне погледе на проблематику насиља у сфери сексуалног. Ради се о тзв. *стереотипу стварног силовања*, широко заступљеном и међу њиховим старијим колегама (активним полицајцима, тужиоцима и судијама), који између осталог подразумева да сексуално насиље увек прати принуда манифестована физичком снагом или употребом оружја (в. шире: Маринковић, Лајић, 2016: 100–101). Не треба посебно напомињати какав утицај таква схватања могу имати на третман жртве која је пријавила силовање, односно на даљи исход пријаве или поступка, као и општи сензибилитет окружења на појаву сексуалног насиља. Имајући у виду околности о којима је било речи у овом делу рада, као и одсуство новијих истраживања дате проблематике у Србији, настојали смо да додатно истражимо ставове студентске популације у вези с познавањем дрога за силовање и перцепцијом обима њихове примене и начина супротстављања сексуалном насиљу ове врсте.

Метод

Узорак и процедура

У истраживању је учествовало 207 испитаника (71% женског пола) старости од 19 до 27 година (АС = 21,47; СД = 1,88). Сви испитаници су студенти основних академских студија Филозофског факултета у Новом Саду (26,6%), Криминалистичко-полицијског универзитета у Београду (41,1%) и Медицинског факултета у Новом Саду (32,4%). Највећи број испитаника живи у граду (76,8%), док мањи број испитаника живи у селу (18,4%) или вароши (4,8%). Подаци су прикупљени током маја и јуна 2018. године на територији Републике Србије. Истраживање је спроведено анонимно и испитаници су потписали сагласност о учешћу у истраживању. Анкета је дистрибуирана у електронском формату, преко платформе *Google Forms*. За попуњавање анкете било је потребно око десет минута, а испитаници нису добијали надокнаду за учешће у истраживању.

Инструменти

За потребе истраживања конструисана је анкета намењена: 1) прикупљању елементарних социодемографских података (пет питања) и 2) испитивању информисаности и ставова у вези са дрогама за силовање (девет питања). Формат одговора на питања је мешовитог типа. Анкета је приказана у прилогу 1.

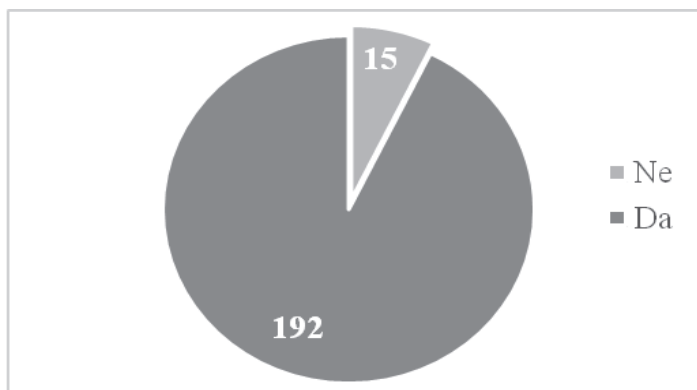
План анализе података

Подаци су анализирани применом фреквенцијског метода и употребом различитих статистичких тестова. Како би се испитале разлике у учесталости фреквенција појединих категорија одговора примењен је χ^2 тест за једну варијаблу. Релације између пола и других варијабли од интереса испитане су применом χ^2 теста. Разлике у односу на старост испитаника у контексту различитих варијабли од интереса испитане су применом Т-теста за независне узорке.

Резултати*Информисаност о синтагми „дрогe за силовање“*

Статистички значајно већи број испитаника ($\chi^2 (1) = 154,1$, $p < 0,001$) наводи да је упознат са синтагмом „дрогe за силовање“ (92,7%) у односу на број испитаника који нису чули за њу (7,3%). Информисаност о тој синтагми није статистички значајно повезана са полом испитаника ($\chi^2 (1) = 0,6$, $p > 0,05$) нити постоје старосне разлике између испитаника који су за њу чули и оних који нису ($Z = 1,52$, $p > 0,05$). Резултати су представљени графиконом 1.

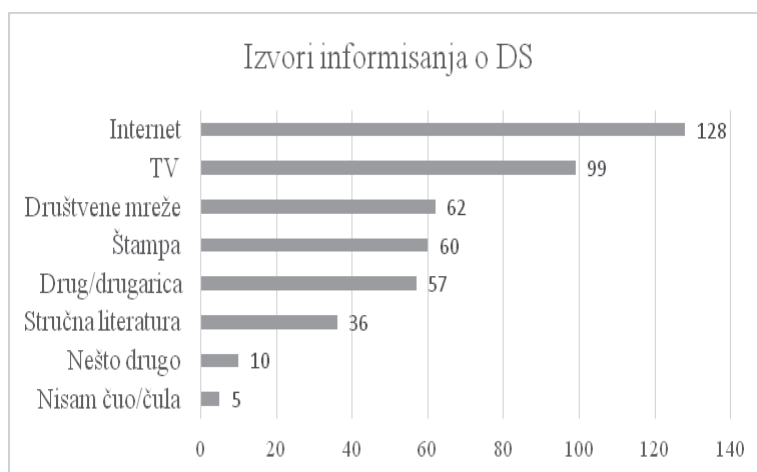
Дроге за силовање – поједини криминалистички аспекти,
информисаност и ставови младих

Графикон 1. Упознатост испитаника са синтагмом „дрогое за силовање“

Извори информисања о дрогама за силовање

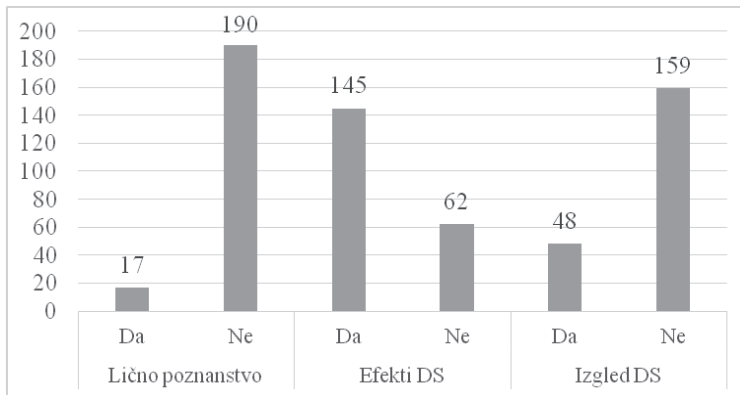
Када је реч о изворима информисања, испитаници су се у највећем броју случајева информисали путем интернета (61,8%) и телевизије (47,8%). У нешто мањем броју случајева као извори информација наводе се друштвене мреже (30%), штампа (29%), пријатељи (27,5%) и стручна литература (36%), док су други извори информација веома ретко заступљени (4,8%). Резултати су представљени графиконом 2.

Графикон 2. Учесталост различитих извора информација одрогама за силовање

Познавање особе која је била изложена дрогама за силовање, ефекти и изглед тих дрога

Статистички значајно више испитаника ($\chi^2(1) = 144,6$, $p < 0,001$) не познаје особу која је била изложена ефектима дрога за силовање (91,8%) у односу на број испитаника који познају такву особу (8,2%). Када је реч о ефектима, статистички је значајно више испитаника ($\chi^2(1) = 33,3$, $p < 0,001$) упознато са ефектима дрога за силовање (70%) у односу на испитанике који с њима нису упознати (30,0%). Статистички значајно више испитаника ($\chi^2(1) = 59,5$, $p < 0,001$) није упознато са изгледом дрога за силовање (76,8%), у односу на број испитаника који јесу упознати с њим (23,2%). Резултати су представљени графиком 3. Одговори испитаника на претходна три питања нису повезани са полом нити са старошћу испитаника.

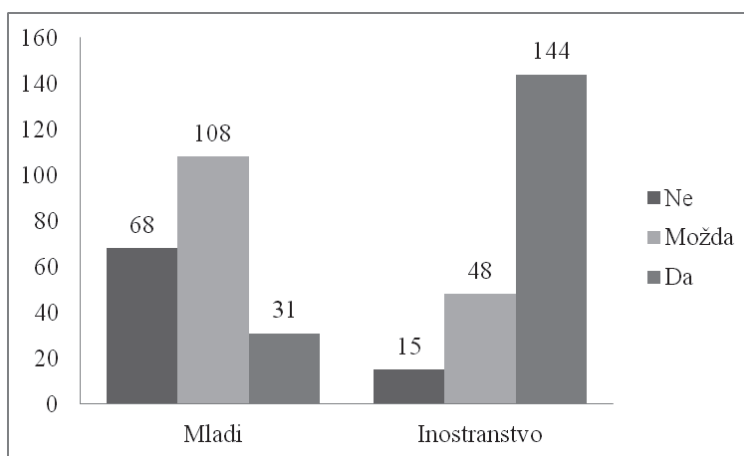

Графикон 3. Упознатост испитаника са ефектима и изгледом дрога за силовање као и са особом којој су оне „подметнуте“

Ставови испитаника о распрострањености дрога за силовање у контексту старости и иностранства

Када је реч о ставовима испитаника у вези с тим да ли су дроге за силовање у Србији распрострањеније међу младима него међу припадницима осталих старосних категорија, као и да ли су распрострањеније у иностранству него у Србији, резултати су приказани графиком 4. Највећи број испитаника наводи да није

сигуран да ли су оне најраспрострањеније међу млађим особама (52,2%), мањи број испитаника мисли да нису (32,9%), а најмање је испитаника који мисле да јесу (15%). Разлике у пропорцијама категорија одговора су статистички значајне ($\chi^2(1) = 42,9$, $p < 0,001$). С друге стране, када је реч о распрострањености дрога за силовање у иностранству у односу на Србију, статистички значајно више испитаника ($\chi^2(1) = 130,2$, $p < 0,001$) слаже се с тврдњом да су оне распрострањеније у иностранству (69,6%) у односу на испитанике који нису сигурни (23,2%) или који се не слажу с тим (7,2%).

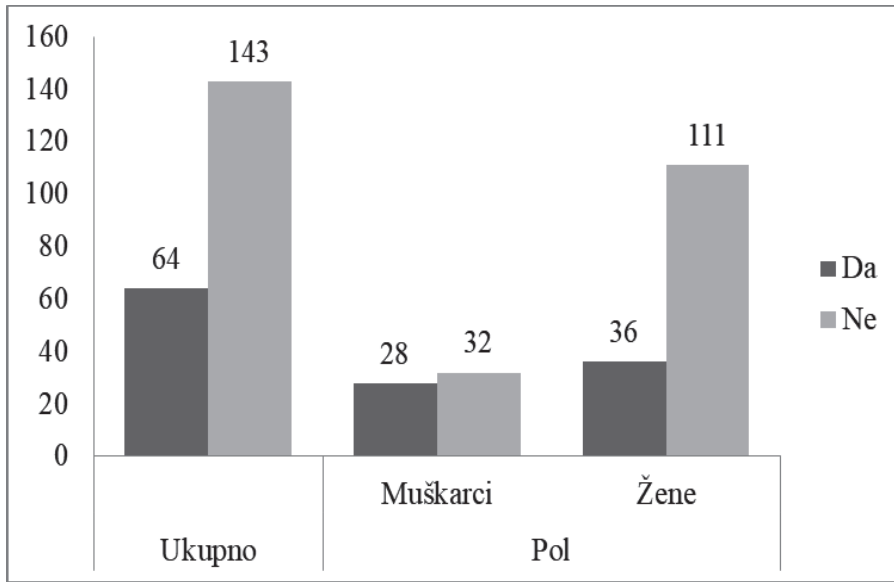

Графикон 4. Ставови испитаника у односу на старост и територију у контексту распрострањености дрога за силовање

Познавање фармаколошких назива дрога за силовање

Статистички значајно више испитаника ($\chi^2(1) = 30,1$, $p < 0,001$) није упознато са фармаколошким називима дрога за силовање (69,1%) у односу на испитанике који јесу упознати с њима (30,9%). Испитаници који су упознати са називима (АС = 22,2, СД = 1,88) статистички су значајно старији ($t(205) = 3,91$, $p < 0,001$) од испитаника који нису упознати с њима (АС = 21,1, СД = 1,79). Када је реч о релацијама пола и упознатости са фармаколошким називима дрога за силовање, ова повезаност је статистички значајна ($\chi^2(1) = 9,81$, $p < 0,01$). Број мушких

испитаника који су упознати са називима ($N = 28$) приближно је једнак броју мушких испитаника који нису упознати с њима ($N = 36$). С друге стране, број женских испитаника који су упознати ($N = 32$) више од три пута је мањи од броја женских испитаника који нису упознати ($N = 111$). Резултати су представљени графиком 5.

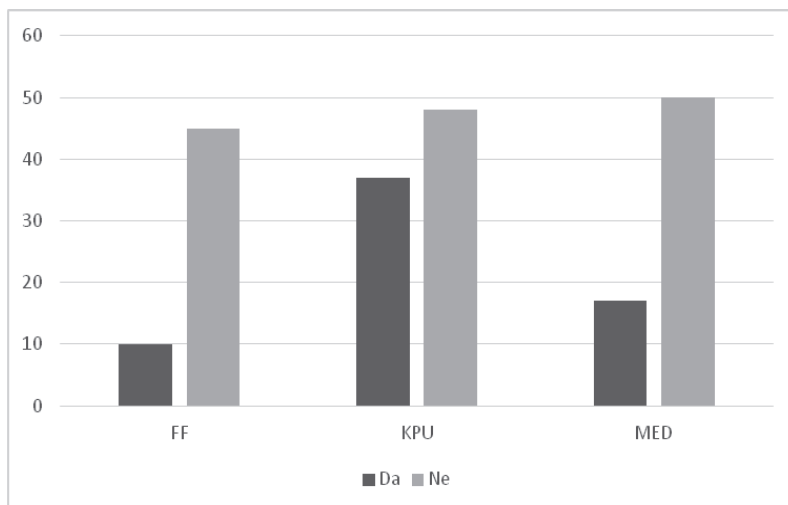

Графикон 5. Упознатост испитаника са фармаколошким називима дрога за силовање и релације са полом

Упознатост са фармаколошким називима дрога за силовање статистички је значајно повезана ($\chi^2(2) = 11,4$, $p < 0,01$) са факултетом на којем испитаници студирају. На медицинском и филозофском факултету је много више испитаника који нису упознати са фармаколошким називима дрога за силовање. На Криминалистичко-полицијском универзитету је приближно једнак број испитаника који јесу и који нису упознати тим називима. Резултати су представљени графиком 6.

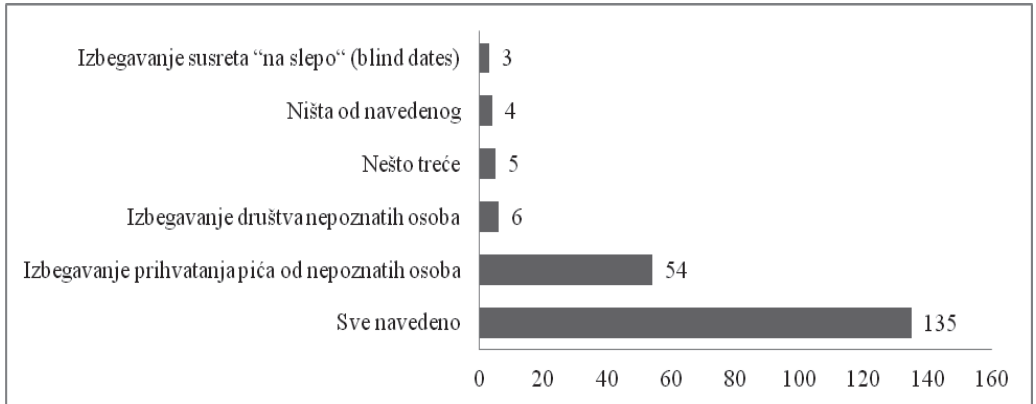
Дроге за силовање – поједини криминалистички аспекти,
информисаност и ставови младих

Графикон 6. Упознатост испитаника са фармаколошким називима дрога за силовање и релације са факултетом на којем испитаници студирају

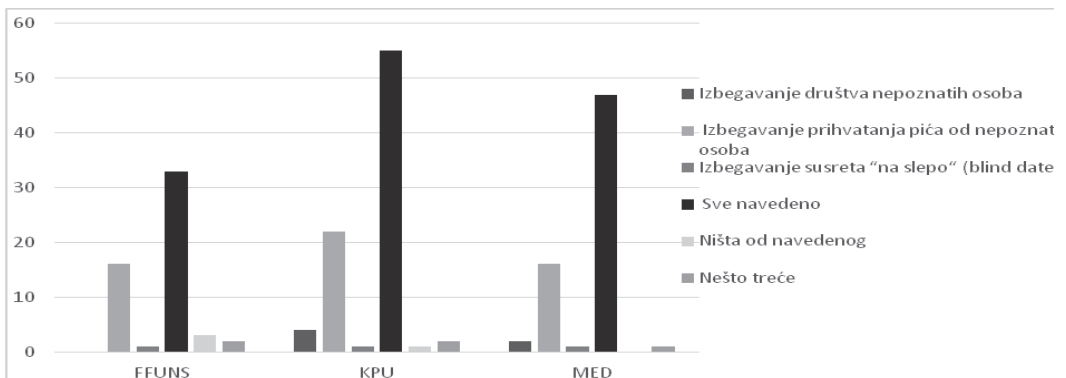
Најадекватнији начини одбране од сексуалног искоришћавања

Као најадекватније начине одбране од сексуалног искоришћавања уз помоћ дрога за силовање испитаници у највећем броју случајева наводе све понуђене начине (65,2%), док се од конкретних начина издваја избегавање прихватања пића од непознатих особа (26,1%). Преостали начини одбране од те врсте сексуалног искоришћавања наводе се у занемарљиво малој мери (од 1,45% до 2,9%). Резултати су приказани графиконом 7.

Графикон 7. Ставови испитаника о најадекватнијим начинима одбране од сексуалног искоришћавања

У односу на факултет на којем испитаници студирају, ставови о најадекватнијим начинима одбране од сексуалног искоришћавања прате готово идентичан образац. На сва три факултета као најбољи начин одбране се наводи „све од наведеног“, а затим „избегавање приhvатања пића од непознатих особа“ и „избегавање друштва непознате особе“. Преостали начини одбране од сексуалног искоришћавања се веома ретко наводе. Резултати су приказани графиконом 8.

Графикон 8. Ставови испитаника о најадекватнијим начинима одбране од сексуалног искоришћавања у односу на факултет на којем испитаник студира

Дискусија

Спроведено истраживање јасно ставља до знања да су млади добро упознати са постојањем дрога за силовање, с обзиром да их је преко 90% упознато да чињеницом да у свакодневном животу могу наићи на супстанце чијом применом се олакшава сексуално искоришћавање. У том погледу не постоји статистички значајна разлика међу испитаницима мушког и женског пола, а ни разлика у годинама не игра значајну улогу по питању упознатости испитаника са овим феноменом. У складу с временом у коме живимо и животним стилем испитаника, млади се о овој појави најчешће информишу путем интернета (61,8%), као и других мас-медиа (ТВ, друштвене мреже, штампа). Значајан фактор информисања представља и стручна литература (36%), при чему овде треба имати у виду испитанике медицинске и полицијске струке, код којих се поједини аспекти везани за поменуте супстанце изучавају током праћења студијских програма. Други извори информација слабије су заступљени.

Готово идентичан број испитаника (око 92%) потврдио је да су упознати са феноменом дрога за силовање и да не познају особу која је била изложена њиховим ефектима. Међутим, дубљом анализом података утврђено је да су свих 8,2% (17) испитаника који познају особу која је била изложена ефектима тих дрога уједно и испитаници који су упознати са синтагмом „дроге за силовање“, што је представљало својеврстан тест веродостојности добијених резултата и уједно врло забрињавајућу чињеницу. Наиме, околност да више од 8% испитаника познаје некога ко је био изложен утицају оваквих врста хемијских супстанци говори о њиховој много већој заступљености у реалном животу од оне која се може перципирати на основу опште информисаности о самој појави.

Када се говори о ефектима дрога за силовање, број испитаника којима су они познати значајно је мањи од броја испитаника који су на општи начин упознати са феноменом (70% : 91,8%), док број оних који су упознати са изгледом тих дрога чини мање од четвртине од укупног броја упознатих с њиховим постојањем (23,2% : 91,8%). У оба случаја не постоје статистички значајне разлике у погледу пола и година испитаника. Из изнетих података

се може закључити да су млади начелно упознати с појавом, али да ниво њихове информисаности опада што се више залази у релевантне детаље.

На ову тврдњу надовезују се подаци о познавању фармаколошких назива дрога за силовање, који потврђују претходно изнету хипотезу. Наиме, фармаколошке називе познаје свега нешто више од 30% испитаника, с том разликом што у овом случају пол и старост имају статистички значај. Наиме, међу 30% испитаника који познају те називе налазе се углавном старији мушкарци, што би се вероватно могло протумачити вишим степеном заинтересованости за овај феномен и његове техничке детаље у поређењу са женама, код којих је такво интересовање начелне природе. Осим тога, могло би се претпоставити ће фармаколошке називе боље познавати студенти Медицинског факултета, којима је фармакологија саставни део струке. Супротно очекивањима, највећи број испитаника који су се изјаснили да познају фармаколошке називе долази са КПУ. Разлози за такво стање могли би се тражити пре свега у чињеници да студенти КПУ бораве у двомилионској метрополи познатој по интензивном ноћном животу, и да су самим тим боље упознати с ризицима који су присутни у таквој средини.

На основу података из истраживања може се закључити да млади нису сигурни која популациона група је највише погођена употребом дрога за силовање. Наиме, једна трећина (32,9%) сматра да су то млади, док више од половине испитаника (52%) није сигурна да је тако. Када се проблем стави у интернационалне размене и пореди примена дрога за силовање у земљи и иностранству, стање је другачије с обзиром да се више од две трећине испитаника (69,6%) слаже са тврдњом да су те дроге више заступљене у иностранству него у Србији. Тај податак кореспондира с претходно поменути подацима, у којима домаћи извори указују на 5% женске популације која је пријавила недобровољан сексуални однос (Станковић и сар., 2009: 414), односно око 20% женске популације када се говори о узорку из шест других европских земаља (Olszewski, 2009: 39). Наравно, ове податке не би требало узети здраво за готово, при чему треба имати у виду да на њих значајно утиче и схватање сексуалних слобода присутно у конкретном друштву, затим укоренење навике, склоности и обичаји, присутна криминална политика – дакле, све оно што бисмо најшире гледа-

но могли назвати друштвеним контекстом. То изнетим подацима и датом резултату даје карактер прелиминарне информације коју би требало додатно продубити посебним, циљаним истраживање.

На крају, када се разматрају подаци о начину супротстављања појави овог феномена на индивидуалном нивоу, могло би се рећи да је студентска популација, упркос само начелној упознатости с феноменом дрога за силовање, ипак свесна ризика којој је изложена. У складу с тим, студенти располажу и елементарним информацијама о начину на који могу спречити да постану евентуалне жртве врсте сексуалног насиља. Наиме, готово две трећине испитаника навело је да сви понуђени одговори представљају најбољу заштиту од сексуалног искоришћавања, при чему је од појединачних одговора највише заступљено избегавање прихватања пића од непознатих особа, што у датом контексту и јесте један од најбољих начина спречавања сексуалног искоришћавања.

Закључак

Силовање је одувек привлачило пажњу опште и стручне јавности, у првом реду због чињенице да представља изузетно груб вид напада на сексуални интегритет појединца, уз честу употребу насиља високог интензитета. У кривичноправној теорији не постоји спор око питања мањивости воље пасивног субјекта у случајевима употребе супстанци за олакшавање вршења силовања, с обзиром да сила која се помиње као конститутивни елемент силовања и код овог кривичног дела обухвата и употребу омамљујућих средстава, под условом да их је учинилац дао жртви без њеног пристанка, тј. принудом или преваром.

У данашње време фармаколошки напредак довео је до тога да физичко насиље може бити искључено у значајном броју извршених силовања, при чему се отпор жртве унапред спречава хемијским супстанцама сензорних својстава погодних за примену без знања жртве. Као најчешће помињане супстанце које се користе за олакшавање вршења силовања могу се издвојити флуниотразепам (фармацеутски назив рохипнол), гама-хидроксибутират (ГХБ) и кетамин. Поменуто сензорне карактеристике ових супстанци, као и чињеница да се лако растварају у течностима, чине их подобним за лаку злоупотребу према потенцијалним жртвама сек-

суалног насиља. Штавише, амнезија доноси додатну корист за силоватеље, јер уз олакшано савлађивање отпора по правилу изостаје и *post festum* реакција, односно пријављивање кривичног дела и кривични прогон учиниоца, што додатно доприноси ионако високој тамној бројци код ових деликата. О учесталости оваквих деликата постоје различите процене, од тога да она чине око 1% свих силовања, до тога да чине и близу трећине сексуалних деликата. Но, чак и ако је само 1% силовања извршен на овај начин, та чињеница несумњиво носи велику друштвену опасности указује на даљу потребу за спречавањем и истраживањем ове појаве.

Резултати нашег истраживања указују на релативно задовољавајући ниво знања, као и свести студентске популације о дрогама за силовање, постојећим ризицима и превентивним поступцима у циљу спречавања евентуалне виктимизације. Упркос томе, и даље постоји неопходност информисања шире јавности о учесталости, узроцима и последицама овог феномена, посебно због чињенице која говори у прилог томе да никада није било лакше извршити ову врсту деликта. Циљ информисања је подизање индивидуалне свести посебно млађе популације, због претпоставке о њиховој директној погођености у случају овог облика сексуалног насиља. У складу са наведеним, било би пожељно радити и на сенибилизацији и едуковању мушке популације о неприхватљивости свих облика родно условљеног насиља, као и нужности тзв. нулте толеранције на све облике насиља над женама.

Литература

1. Алемпијевић, Ђ., Савић, С., Стојановић, Ј., Спасић, А. (2007). Сексуално напаствовање олакшано супстанцама. *Српски архив за целокупно лекарство*, 135(3–4): 240–242.
2. Баић, В., Коларевић, Д., Ранковић, М. (2018). Социодемографске карактеристике извршилаца кривичног дела силовања. *Тематски зборник радова „Форензички методи у криминалистици“*. Криминалистичко полицијска академија, Београд, 255–272.
3. Бошковић, М. (2007). *Криминологија*. Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.

4. Фејеш, И., Лајић, О. (2014). *Криминалистичка методика*. Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
5. Маринковић, Д. (2012). Криминалистички релевантне класификације силовања. *Наука, безбедност, полиција*, 17(2): 53–71.
6. Маринковић, Д., Лајић, О. (2016). *Криминалистичка методика*. Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
7. National Institute on Drug Abuse (2014). *Drug facts: Club Drugs (GHB, Ketamine, and Rohypnol)*, https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/drugfacts_clubdrugs_12_2014.pdf
8. Olszewski, D. (2009). Sexual assaults facilitated by drugs or alcohol. *Drugs: education, prevention and policy*, 16(1): 39–52.
9. Russo, L. (2000). Date rape: a hidden crime. *Trends & issues in crime and criminal justice*, No. 157. Australian Institute of Criminology, Canberra.
10. Slavikovski, L. (2018). *Znanja, iskustva i stavovi studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju* (diplomski rad), <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:069392>.
11. Станковић, М., Миљковић, С., Грбеша, Г., Вишњић, А. (2009). General Characteristics of Adolescent Sexual Behaviour: National Survey. *Српски архив за целокупно лекарство*, 137(7–8): 409–415.
12. Стојановић, З. (2016). Силовање без принуде – усаглашавање КЗ Србије са чланом 36 Истанбулске конвенције. *Наука, безбедност, полиција*, 21(1): 1–23.

Rape drugs - Certain aspects regarding crime investigation, awareness and attitudes of the young

***Abstract:** Rape has always attracted attention of both general and professional public, primarily due to the fact that it represents the most flagrant attack against an individual's sexual integrity, frequently involving intense violence. However, the overall technical and technological progress along with pharmacological advancement have nowadays resulted in a possibility of avoiding physical violence in a*

large number of committed acts of rape by preventing the victim from offering resistance using chemical substances with sensory properties that can conveniently be administered without the victim's awareness. Moreover, such substances cause amnesia in victims, so that, as a rule, the offences go unreported and no measures are taken against perpetrators, which makes this type of criminal activity even more dangerous. In the light of the above said, following a brief overview of the properties of these substances and a number of relevant observations related to criminalistics and criminal law, the authors present the findings of their study focusing of the familiarity of young people – as the most seriously threatened part of the population – with the existence of the so-called rape drugs, their forms and properties, possible experiences and modalities of defence against possible rapists. The research conducted in the course of 2018 on a sample of over 200 respondents analysed relevant attitudes of students of the Faculty of Philosophy and Medical School of the University in Novi Sad and the University of Criminal Investigation and Police Studies in Belgrade. The findings of the research indicate that there is general awareness of the phenomenon among the respondents, with only some vague knowledge about details and with significant differences in the responses to certain questions given by students from different faculties or universities.

Key words: *rape drug, attitudes of young people, Rohypnol, GHB, ketamin*

Прилог 1.

Да ли пристајете да учествујете у истраживању?

- а. Да, пристајем да учествујем у истраживању
- б. Не, не пристајем да учествујем у истраживању

Потпис (уколико Вам је нелагодно да се потпишете, напишите надимак или сл.)

1. Пол (заокружити)   М   Ж
2. Старост _____ год.
3. Назив факултета _____
4. Место пребивалишта _____
5. Тип места пребивалишта:
  - а. Село
  - б. Варош
  - в. Град
6. Од раније ми је позната синтагма „дроге за силовање“
  - а. ДА
  - б. НЕ
7. За појаву коришћења тзв. дрога за силовање чу-о/ла сам:
  - а. Преко штампе, телевизије
  - б. Путем интернета, друштвених мрежа
  - в. Од другара/другарице
  - г. Из стручне литературе
  - д. На други начин _____
8. Лично познајем особу која је без своје воље била изложена дејству тзв. дроге за силовање:
  - а. ДА
  - б. НЕ
9. Упознат сам са ефектима које производе ове супстанце:
  - а. ДА
  - б. НЕ

10. Упознат/а сам с изгледом супстанци које се користе као дроге за силовање:
а. ДА
б. НЕ
11. Мислим да је употреба дрога за силовање међу младима раширена појава у Србији (при чему 1 одговара потпуном неслагању с изнетом тврдњом, а 5 потпуном слагању):
1   2   3   4   5
12. Мислим да се дроге за силовање чешће користе у иностранству него у нашој земљи (при чему 1 одговара потпуном неслагању с изнетом тврдњом, а 5 потпуном слагању);
1   2   3   4   5
13. Познати су ми фармаколошки или комерцијални називи супстанци које се користе као дроге за силовање:
а. ДА
б. НЕ
14. Најбољи начин одбране од сексуалног искоришћавања уз помоћ дрога за силовање је:
а. Избегавање друштва непознатих особа
б. Избегавање конзумирање пића поручених од стране непознатих особа
в. Избегавање сусрета „на слепо“ (*blind dates*)
г. Све наведено
д. Ништа од наведеног
ђ. Нешто треће (наведите шта)
-